

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 2. mars 2021 av Høyesterett i avdeling med

dommer Jens Edvin A. Skoghøy
dommer Ragnhild Noer
dommer Arne Ringnes
dommer Cecilie Østensen Berglund
dommer Kine Steinsvik

HR-2021-476-A, (sak nr. 20-138877SIV-HRET)
Anke over Gulating lagmannsretts dom 25. juni 2020

A

(advokat John Christian Elden)

mot

X kommune

(X kommune - Kommuneadvokaten
v/advokat Stig Ravnestad – til prøve)

A
S T E M M E G I V N I N G

- (1) Dommer **Ringnes:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder fastsettelse av samvær mellom far og fire barn etter omsorgsovertakelse.
- (3) Barna i saken er B, født 00.00.2010, C, født 00.00.2011, D, født 00.00.2014, og E, født 00.00.2016.
- (4) Foreldrene er A (far) og F (mor), som begge kommer fra Tsjad. A kom til Norge i 2003 og mor noen år senere. Mor reiste tilbake til Tsjad i juni 2017.
- (5) Barnevernstjenesten i X kommune kom i kontakt med familien i januar 2013 etter en bekymringsmelding fra far om at mor utøvde vold mot barna. Det ble iverksatt veiledning, som imidlertid ble avsluttet etter et års tid fordi foreldrene ikke ønsket veiledning, oppfølging eller hjelp. I veiledningsperioden kom det inn ytterligere bekymringsmeldinger fra barnevernsvakten, krisesenteret og barnehagen til B.
- (6) I løpet av 2014 kom det også flere bekymringsmeldinger om mors psykiske helse. Hun ønsket å forlate far og ta med seg barna til Tsjad, men hadde ikke ressurser og helse til å gjøre dette. Mor fortalte at far slo og kontrollerte henne. Barnehagen meldte om mangler ved grensesetting, hygiene og kosthold. Barnevernet iverksatte undersøkelse, men måtte avslutte dette fordi far ikke ønsket kontakt med barnevernet.
- (7) I april 2016 igangsatte barnevernstjenesten undersøkelsessak og tilsyn på bakgrunn av mors psykiske helse og høyt konfliktnivå mellom foreldrene. Samme år, i november, innga skolen til B bekymringsmelding til barnevernet. B hadde fortalt til kontaktlæreren at far slo henne med blyant over hånden når hun ikke fikk til leseleksene, og dette gjentok hun senere til barnevernstjenesten. Hun sa at det var hardt, og at det gjorde vondt. Foreldrene benektet at det var utøvd vold mot B, men samtykket til å motta veiledning fra et senter for familieveiledning.
- (8) I perioden 24. november 2016 til 24. mars 2017 ble det gjennomført 18 tilsyn fra barnevernstjenesten, både meldte og uanmeldte. Tilsynsførers vurdering var at foreldrene i liten grad møtte barnas emosjonelle behov, og at barna i liten grad ble møtt på en sensitiv måte. Det var lite grensesetting, barna sloss mye med hverandre og hadde en atferd som ble vurdert som bekymringsfull. Mors psykiske helse ga også grunn til bekymring.
- (9) Som følge av mors psykiske helse samtykket far i 2017 til å ta opphold på krisesenter med barna. Etter oppholdet fortalte B til barnevernstjenesten at mor og far sloss hele tiden, at far fortsatt slo henne, og at dette også hadde skjedd i perioden da de bodde på krisesenteret.
- (10) Mor var tvangsinnlagt i psykiatrien i underkant av to måneder, fra april til mai 2017. Hun fikk diagnosen tilpasningsforstyrrelse, som ble vurdert å ha sammenheng med kulturell bakgrunn, språkproblemer og hennes situasjon i Norge. Far mente at mor burde reise til

hjemlandet for å få tradisjonell behandling, og ifølge barnevernstjenesten opplevde mor et sterkt press fra far om dette. Barnevernstjenesten anbefalte mor ikke å reise.

- (11) Barnevernstjenesten ble kontaktet av politiet 30. mai 2017. Det hadde oppstått en situasjon på flyplassen da mor skulle reise. Far hadde arrangert reisen, men mor ville ikke. Hjemme igjen fremsto mor som ustabil, hun skrek og kastet seg på gulvet flere ganger mens hun holdt E i armene.
- (12) Under et kontrollbesøk som barnevernsvakten gjorde en av de følgende dagene, fortalte far at mor hadde reist til Afrika 2. juni 2017. Barnevernsvakten mente at det var viktig at noen snakket med barna om følelser og spørsmål som de måtte ha knyttet til at mor hadde reist, og at far fikk veiledning om hvordan han skulle møte barna med tanke på at mor hadde reist.
- (13) Noe senere i juni 2017 fikk barnevernstjenesten en ny bekymringsmelding fra Bs skole etter at hun hadde fortalt læreren om vold og frykt i hjemmet. Far benektet å ha utøvd vold. Barnevernstjenesten besluttet å sette inn tilsynsfører, og at far skulle motta veiledning fra senteret for familieveiledning. Far sa at han ikke ville samtykke til noen form for hjelp, og han mente at familien nå måtte få fred. Han sa videre at han ikke ønsket noen innblanding fra barnevernstjenesten.
- (14) Det ble i august samme år iverksatt tilsyn etter vedtak av Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker i Hordaland og Sogn og Fjordane. Tilbakemeldingen i tilsynsrapportene var at barna var glade for å få besøk av tilsynsfører, og det ble rapportert om en god atmosfære i hjemmet under tilsyn.
- (15) Barnevernstjenesten mottok bekymringsmeldinger fra barnehagen til D i september 2017 og april 2018. D fortalte at far slo henne, B og C, og at hun var redd. Barnehagen var bekymret for Ds psykiske helse. Barnevernstjenesten anmeldte far for mulige straffbare forhold.
- (16) Etter den andre bekymringsmeldingen anmeldte barnevernstjenesten far for annen gang, og det ble gjennomført tilrettelagte avhør av barna. Politiet har senere henlagt straffesaken.
- (17) Den 19. april 2018 fattet barnevernstjenesten akuttvedtak i medhold av barnevernloven § 4-6 annet ledd om plassering av de fire barna i beredskapshjem. Vedtaket for B og C ble opprettholdt av fylkesnemnda i vedtak 18. mai 2018. Det ble fastsatt samvær mellom dem og far til en gang i uken med varighet inntil tre timer. Fylkesnemnda opprettholdt ikke vedtaket om akuttplassering av D og E fordi situasjonen ikke lenger ble ansett å være akutt for dem. De flyttet tilbake til far 22. mai 2018.
- (18) Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker i Hordaland og Sogn og Fjordane fattet 6. september 2018 vedtak med slik slutning:
 - «1. X kommune ved Barnevernstjenesten i Y overtar omsorgen for B, født 00.00.2010, C, født 00.00.2011, D, født 00.00.2014, og E, født 00.00.2016, jf. barnevernloven jf. § 4-12 første ledd bokstav a, jf. annet ledd, jf. barnevernloven § 4-1.
 2. B, C, D, og E plasseres i godkjent fosterhjem, jf. barnevernloven § 4-14 bokstav a.

3. A og B, C, D og E har rett til samvær med hverandre 4 – fire – ganger i året, jf. barnevernloven § 4-19 annet ledd. Varigheten av samværene mellom A og B og C er inntil 4 – fire – timer, og inntil 3 – tre – timer med D og E, jf. barnevernloven § 4-19 annet ledd.
 4. Barneverntjenesten har anledning til å anvende tilsyn under samværene, jf. barnevernloven § 4-19 annet ledd.»
- (19) A reiste søksmål mot X kommune med krav om at fylkesnemndas vedtak skulle oppheves.
- (20) Tingretten var i henhold til tvisteloven § 36-4 første ledd satt med én fagdommer og to meddommere – en psykolog og en alminnelig meddommer. Psykologspesialist Dag Henrik Vilsvik var oppnevnt som sakkyndig. Han hadde avgitt en skriftlig forklaring og forklarte seg muntlig for retten. Tingretten mottok dessuten forklaring fra 18 vitner. Det var oppnevnt tolker for A. Hovedforhandlingen gikk over fire dager.
- (21) I dom 14. juni 2019 stadfestet Bergen tingrett fylkesnemndas vedtak.
- (22) Tingretten kom til at «omsorgsovertakelse [er] strengt nødvendig ut fra barnas situasjon og til barnas beste. Hjelpetiltak vil som nevnt ikke avhjelpe manglene ved fars omsorg». Ved vurderingen av samvær la retten vesentlig vekt på behovet for «at barna kan påbegynne prosessen med å etablere seg i hvert sitt fosterhjem uten at dette skjer med for mange overganger mellom far og fosterforeldrene».
- (23) A anket til Gulating lagmannsrett. Lagmannsretten ga ikke samtykke til å fremme anken over omsorgsovertakelsen, men fremmet anken over omfanget av samværet.
- (24) Lagmannsretten var i henhold til tvisteloven § 36-10 fjerde ledd satt med tre fagdommere, en psykolog og en alminnelig meddommer. Psykologspesialist Dag Henrik Vilsvik ble oppnevnt for å høre de tre eldste barna. Saken ble behandlet delvis skriftlig, og den muntlige ankeforhandlingen gikk over en og en halv dag. Det var oppnevnt tolker for A. Psykologspesialist Vilsvik ga forklaring, og lagmannsretten mottok forklaring fra fem vitner.
- (25) Gulating lagmannsrett avsa dom 25. juni 2020. Anken ble forkastet.
- (26) A har anket til Høyesterett. Anken gjelder rettsanvendelsen.
- (27) Psykologspesialist Dag Henrik Vilsvik er oppnevnt som sakkyndig for Høyesterett. I tillegg til at han har avgitt en skriftlig erklæring, har han forklart seg muntlig under ankeforhandlingen.
- (28) Det er fremlagt en del nye dokumenter for Høyesterett, blant annet tilsynsrapporter, referater fra samvær etter lagmannsrettens dom, forklaringer fra fostermødrene, barnas lærere samt tilsynsførere. Saken har for Høyesterett vært behandlet sammen med HR-2021-474-A og HR-2021-475-A.

Partenes syn på saken

- (29) Ankende part – A – har i hovedtrekk anført:
- (30) På grunnlag av Høyesteretts storkammeravgjørelser fra 2020 og praksis fra Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD) kan det utmåles svært begrenset samvær i to typetilfelle: For det første der konkrete omstendigheter begrunner innstramminger for en begrenset periode, og for det andre der det ikke er grunnlag for å arbeide for gjenforening av foreldre og barn.
- (31) I saken her skal gjenforeningsmålet ligge til grunn for fastsettelsen av samvær. EMDs dom 22. desember 2020 *M.L. mot Norge* avsnitt 79 tilsier at gjenforening normalt ikke kan oppnås hvis det er opphold på uker, eller måneder, mellom hvert samvær. Den innledende fasen i omsorgsovertakelsen er nå over for samtlige barn, og barna har falt til ro i fosterhjemmene. Samvær er viktig for å opprettholde og styrke kulturell og religiøs tilknytning, og forutsetningene for bedre kvalitet på samværene er bedre nå som det er kommet inn en ny tilsynsperson.
- (32) For de to yngste barna må det fastsettes samvær minst hver måned. For de to eldste er også det målet, men her kan det være en opptrappingsplan i løpet av et år med utgangspunkt i seks samvær, slik at de kan fullføre behandlingen hos BUP.
- (33) A har nedlagt slik påstand:
- «Samvær fastsettes ut fra rettens skjønn, ut fra målsetting om tilbakeføring.»
- (34) Ankemotparten – X kommune – har i hovedsak anført:
- (35) Innføringen av kriteriet «undue hardship» endrer ikke grensene for hva barn kan tåle av samvær, og det kan ikke settes opp en generell regel for når samvær kan settes til tre til fire ganger i året.
- (36) De to eldste barna har fått diagnostisert posttraumatisk stresslidelse (PTSD) og går til behandling hos BUP. Barna bærer på en sårbarhet etter tiden i foreldrehjemmet. Den er størst for B og C, men også D er preget av dette. De siste samværene har ført til negative reaksjoner hos alle barna.
- (37) Far ivaretar ikke barnas følelsesmessige behov under samværene, og samværene er belastende for dem. Han motsetter seg tiltak som kan forbedre kvaliteten på samværene.
- (38) Slik situasjonen er nå, er det ikke grunnlag for å øke samværshyppigheten for noen av barna utover fire ganger i året med tre, henholdsvis fire timer hver gang.

(39) X kommune har nedlagt slik påstand:

- «1. A og B, C, D og E har rett til samvær med kvarandre 4 gonger i året à 4 timar, jf. barnevernlova § 4-19 andre ledd.
2. Barnevernstenesta har høve til å setja inn tilsyn under samværa, jf. barnevernlova § 4-19 andre ledd.»

Mitt syn på saken

Høyesteretts kompetanse i saken

(40) Høyesterett kan prøve alle sider av saken, jf. tvisteloven § 36-5 tredje ledd. Vurderingen skal skje ut fra forholdene på domstidspunktet, jf. HR-2020-662-S avsnitt 42.

Rettslige utgangspunkter

(41) Høyesterett har tidligere i dag avsagt to dommer om samvær. Jeg baserer meg på de rettslige utgangspunktene som det er redegjort for i disse avgjørelsene. I HR -2021-475-A avsnitt 36–38 er det uttalt:

«Omsorgsovertakelse er et inngrep i retten til familieliv mellom barn og foreldre og skal være en midlertidig løsning med mål om gjenforening så snart forholdene tillater det. De rettslige vilkårene for omsorgsovertakelse er klargjort gjennom storkammeravgjørelsen i HR-2020-662-S avsnitt 43 følgende. Det fremgår her at omsorgsovertakelse bare kan besluttes helt unntaksvis og i samsvar med kravet om ‘very exceptional circumstances’, slik dette er utviklet i praksis fra EMD, især EMDs storkammerdom 19. september 2019 *Strand Lobben med flere mot Norge*.

Barnevernloven § 4-19 første ledd fastsetter at barn og foreldre har «rett til samvær med hverandre» med mindre noe annet er bestemt. Retten til samvær følger også av Grunnloven § 102, Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 8 og FNs barnekonvensjon artikkel 9 nr. 3. For å nå målet om gjenforening etter en omsorgsovertakelse står samvær mellom barnet og foreldrene helt sentralt. Samvær skal utøves med sikte på å opprettholde, styrke og utvikle båndene mellom barnet og de biologiske foreldrene, i samsvar med barnets beste og for å nå målet om gjenforening.

Den nærmere fastsettelsen av samværsomfanget må skje konkret og med avgjørende vekt på å fastsette et samvær som er til barnets beste, jf. barnevernloven § 4-1. Dersom hensynet til barnets beste og foreldrenes interesser er motstridende, må det skje en balansert avveining. Ved denne avveiningen skal hensynet til å nå målet om gjenforening gjennom hyppige samvær veie tungt, men samtidig kan samværsomfanget ikke fastsettes slik at barnet utsettes for urimelige belastninger, verken på kort eller lang sikt. Samværet kan heller ikke fastsettes slik at det vil skade barnets helse eller utvikling. Den endelige samværløsningen skal, etter at de ulike hensynene er vurdert og avveid, være i samsvar med barnets beste.»

(42) I HR-2021-474-A avsnitt 43 har førstvoterende gitt følgende anvisning for avveiningen:

«Så lenge målsettingen om gjenforening ikke er oppgitt, må det fastsettes så mye samvær som det er mulig å gi uten å tilsidesette hensynet til barnets beste. Selv om det ikke kan oppstilles et absolutt minstenivå, jf. HR-2020-662-S avsnitt 134, er et så begrenset samvær som tre til seks ganger i året i utgangspunktet ikke egnet til å ivareta målet om å legge til rette for å styrke og utvikle båndene mellom foreldre og barn. Samvær i så begrenset omfang *må være nødvendig* ut fra hensynet til barnets beste.»

- (43) I avsnitt 52–56 redegjør hun så nærmere for relevante momenter ved den konkrete vurderingen:

«Omfanget av samvær i den enkelte saken må fastsettes ut fra en bred vurdering. Uten at det er ment som en fullstendig oversikt, finner jeg grunn til å trekke fram noen av de hensynene som det ofte vises til i rettspraksis.

Barnets sårbarhet og hvordan barnet påvirkes av kontakt med foreldrene er sentralt for samværsomfanget. Det enkelte barn må vurderes særskilt, og det må ses hen til at jevnlig samvær også kan lette kontakten mellom barn og foreldre. *Barnets behov* mer generelt og hvordan barnet klarer seg etter omsorgsovertakelsen er av betydning. Det samme gjelder styrken i barnets *tilknytning* til sine biologiske foreldre. Alt etter barnets modenhet og alder, vil *barnets eget syn* ha stor vekt. Dette siste kommer jeg tilbake til.

Foreldrenes funksjon og om det er tale om en *kortvarig eller langvarig plassering*, er viktig. Både bakgrunnen for omsorgsovertakelsen og foreldrenes utvikling i ettertid er relevant. Det samme gjelder *kvaliteten på samværene* og muligheten for å *veilede foreldrene*. Barnevernet skal legge til rette for gode samvær og gi hjelp til foreldrene, jf. barnevernloven § 4-16, men foreldrene må også vise evne til å endre seg der det er nødvendig. Samvær kan imidlertid være krevende også for foreldrene, spesielt der dette skjer under tilsyn. Det må derfor være rom for samvær også om foreldrene strever med å ta til seg veiledningen. Det kan videre ha betydning om det er *sterk konflikt* mellom biologiske foreldre og barnevernet/fosterforeldrene, og om barna utsettes for lojalitetspress. De voksne har et ansvar for et saklig samarbeid og for å skjerme barna for konflikter i saken.

Om fosterforeldrene har et annet språk eller en annen kulturell bakgrunn enn de biologiske foreldrene, kan ha betydning, jf. HR-2020-1967-A avsnitt 96. Barnas rett til kjennskap til sin kultur må ivaretas uavhengig av fosterforeldres og biologiske foreldres kulturbakgrunn, jf. HR-2021-475-A avsnitt 46.

Endelig nevner jeg *hensynet til at barnet får en trygg og god relasjon til fosterhjemmet*. Fosterforeldrene har en viktig oppgave i å legge til rette for samvær og i å trygge barnet etter gjennomført samvær. Det må samtidig tas hensyn til at samlet belastning for fosterfamilien kan bli så stor at fosterhjemmet ikke klarer omsorgsoppgaven overfor barnet.»

Den konkrete samværsfastsettelsen

Bakgrunnen for omsorgsovertakelsen og målet om gjenforening

- (44) Som det fremgår av redegjørelsen for sakens bakgrunn, var familien i kontakt med barnevernsmyndighetene gjennom lengre tid før omsorgsovertakelse ble besluttet. Til tross for en rekke hjelpetiltak var foreldrene ikke villige til, eller i stand til, å ta til seg veiledning. Lagmannsretten viser i sin dom til at tingretten kom til at de tre eldste barna

har vært utsatt for vold fra far, og at alle barna har vært vitne til en alvorlig, omfattende og til dels voldelig konflikt mellom mor og far gjennom flere år.

- (45) Tingretten la ved vurderingen av om det skulle besluttes omsorgsovertakelse, videre vekt på at far hadde vanskeligheter med å sette seg inn i barnas situasjon, at han benektet det meste som var fremkommet i saken, og at han viste liten vilje eller evne til å forstå det barna hadde opplevd, og problemene deres. Et eksempel som retten viser til, er at far ikke ser barnas dype savn etter mor og den store følelsesmessige påkjenningen dette er for dem. Videre vektla tingretten at barna og far ikke har et felles språk, og at dette gjorde kommunikasjonen mellom dem vanskelig. Når det gjaldt den praktiske omsorgen, la tingretten til grunn at det forelå klare mangler ved rutiner, kosthold og hygiene – særlig tannhygien til barna.
- (46) Lagmannsretten har trukket frem blant annet følgende uttalelse i tingrettens dom:
- «Selv om det er ført bevis for at far er engasjert i sine barn, at han har mye kjærighet til dem og at han på samvær gir dem oppmerksomhet, jf. blant annet forklaring fra tilsynsfører Losnegård, mener retten etter en samlet bevisførsel at det foreligger så alvorlige mangler ved særlig den emosjonelle omsorgen, men også ved den praktiske, at det er overveiende sannsynlig at far, verken samlet eller enkeltvis, kan gi barna forsvarlig omsorg. Far mangler en grunnleggende forståelse for å se barnas behov, og har gjennom de årene som har gått vist liten vilje eller evne til å møte disse behovene. Dette til tross for omfattende kontakt med det offentlige hjelpeapparat i form av f.eks. tiltak og veiledning, slik dokumentert under sakens bakgrunn.»
- (47) Kommunen har ikke anført at *gjenforeningsmålsettingen* må anses oppgitt. Jeg kan heller ikke se at det er grunnlag for det. Hensett til manglene ved fars omsorgskompetanse, barnas særlige sårbarhet og deres behov for å finne ro i fosterhjemmene er det imidlertid ikke realistisk med gjenforening på kort sikt. Samværet må i lys av dette fastsettes med utgangspunkt i å opprettholde, styrke og utvikle båndene mellom barna og foreldrene, slik at det kan arbeides for å nå målet om gjenforening i et noe lengre tidsperspektiv.

Barnas situasjon i dag

- (48) Barnets særlige sårbarhet etter en omsorgsovertakelse står sentralt ved vurderingen av samvær. Som fremholdt i HR-2021-475-A avsnitt 52 er dette et utslag av at samværet ikke skal utsette barnet for urimelige belastninger, og at det heller ikke kan fastsettes slik at det er til skade for barnets helse og utvikling. Det heter videre i samme avsnitt at vurderingen av sårbarhet hos barnet må grunngis konkret og på bakgrunn av et oppdatert og tilstrekkelig faktisk grunnlag.
- (49) Siden tingretten behandlet omsorgsovertakelsen og spørsmålet om samvær, har det skjedd flere endringer. B og C flyttet fra beredskapshjem til sitt fosterhjem 19. august 2019, og de har følgelig bodd ett år og syv måneder sammen i fosterhjemmet. D og E flyttet fra sitt beredskapshjem til sitt fosterhjem 20. november 2019, og de har nå bodd sammen i fosterhjemmet i ett år og tre måneder. Jeg nevner videre at det etter at lagmannsretten avsa dom, er avholdt to samvær, i desember 2020 og januar 2021.
- (50) B er i dag 10 og et halvt år. Hun er henvist til BUP Voss, der hun går til traumebehandling og har fått diagnosen PTSD. Det dreier seg om komplekse traumer eller utviklingstraumer,

ved at traumeopplevelsene er knyttet til alvorlig konflikt mellom omsorgsforeldre over tid, og at mor plutselig reiste fra familien. BUP beskriver videre at B ved flere anledninger måtte beskytte sine yngre søsken mot foreldrene da familien bodde sammen. I uttalelsen fra BUP heter det også:

«B har store vanskar med å stole på andre, spesielt vaksne og ho treng tid på å bli trygg. Det vil ta tid før ho kan fortelje andre om sine opplevingar og snakke om korleis ho har det. Det betyr at det truleg vil ta tid før ho vil få det betre. Ein individualterapi vil ikkje vere hovudbehandlinga for B. Frå ein barnepsykiatrisk ståstad vert det vurdert at ein god omsorgsbasis over tid er den aller viktigaste behandlinga for B. Her vil ho kunne få føreseielegheit og gode trygge rammer med omsorgsfulle vaksne over tid.»

- (51) Det fremgår av vitneforklaringen fra Bs lærer at hun har utfordringer i noen fag på skolen og i sosialt samspill, men ifølge barnevernstjenesten har hun hatt store fremskritt faglig, og skolen er ikke lenger bekymret for hennes faglige utvikling. Fosteremor har uttalt at B har mange vanskelige tanker og følelser knyttet til sin og søsknenes situasjon. I samtalen med den sakkyndige opplyser representantene for barnevernstjenesten at B «[d]en første vinteren ga uttrykk for mørke tanker, at hun ikke ville leve. Hun nevnte blant annet at hun ville finne kniven, og hun refererte moren som hadde sagt at det er bedre å dø enn å leve».
- (52) Fosteremor beskriver at B har behov for tett oppfølging hjemme, og at hun søker mye omsorg og bekreftelse. Videre beskriver fosteremor at B har reaksjoner på samvær, og at hun etter de siste samværene har tatt seg nær av at far uttaler seg kritisk om hennes utseende, og at han er pågående med hensyn til religion og religionsutøvelse.
- (53) På bakgrunn av den sakkyndiges vurdering og de øvrige opplysningene i saken er min forståelse at B er et sårbart barn som har stort behov for ro og trygghet.
- (54) C er ni år. Også han får behandling ved BUP Voss, og han har fått samme PTSD-diagnose som B. I BUPs uttalelse om ham heter det:

«Ut fra et barne- og ungdomspsykiatrisk ståsted vil en god omsorgsbasis over tid være den viktigste behandlingen ved utviklingstraumer hos barn. Det er nærliggende å tro at nye samvær kan øke uro og stress hos pasienten og således forverre traumesymptomene. Pasienten er nå i god utvikling og gir uttrykk for at han trives i fosterhjemmet og i det sosiale nettverket på Voss. Han vil videre ha behov for oppfølgende traumebehandling med fokus på å opprettholde de ferdighetene han har lært seg i TF-CBT.»

- (55) Den sakkyndige opplyser at C nå klarer seg bedre på skolen, og at han søker trygghet hos assistenten når han trenger det. PPT har vurdert at han trenger 100 prosent assistent på skolen.
- (56) Det fremgår av dette at også C er et sårbart barn som har særlig behov for ro og stabilitet, slik at den gode utviklingen han er inne i, ikke blir unødig forstyrret.
- (57) D og E er henholdsvis seks år og ti måneder og fire år og åtte måneder. Om dem uttaler den sakkyndige for Høyesterett, psykologspesialist Dag Henrik Vilsvik:

«Ut fra de beskrivelser som ligger i saken, er det den sakkyndiges vurdering at de to eldste barna er mest preget av tiden i foreldrehjemmet. D og E hadde kortere tid i

hjemmet, har færre minnebaserte opplevelser derfra, og har forstått mindre enn de to eldste av det som skjedde rundt dem. Spesielt vil dette være tilfelle for E, som var ett år da mor reiste fra dem og to år da han ble flyttet ut av hjemmet. Den sakkyndige merker seg at D over tid har uttrykt et stort savn etter mor, og at hun bekymrer seg for henne, og spør hvorfor hun reiste

Det er den sakkyndiges oppfatning at de to yngste generelt også har mindre reaksjoner i tilknytning til samvær enn de to eldste. Etter samværene som har vært nylig, beskrives E å være som han pleier i barnehagen, mens fostermor rapporterer om en litt sår gutt. E beskrives fra barnehagen å fungere godt i det daglige, selv om han kan ha litt utfordringer i overgangssituasjoner. D har hatt det vanskelig etter de to nylige samværene, og det er den sakkyndiges inntrykk at dette har mye å gjøre med savnet etter mor, noe som sannsynligvis ble trigget gjennom at mor plutselig var på Skype da D kom på samvær 14. desember [2020]. D virket forvirret og trist i etterkant.»

- (58) Fostermor opplyser i sin forklaring at D søker bekreftelse på sin tilhørighet til fosterhjemmet og uttrykker usikkerhet om hvor lenge hun skal være der.

Kvaliteten på samvær og fars samværskompetanse

- (59) Den sakkyndige har observert samværet som var mellom barna og far 14. desember 2020. Hans oppsummering er at barna setter pris på å møte far, og at far er vennlig med barna. Det er imidlertid en del kommunikasjonsproblemer, spesielt når mer komplekse tema er oppe. Han uttaler i denne forbindelse:

«En utfordring under samvær er fars mangelfulle mestring av norsk. Selv om det er mye positivt og mye nærhet i kontakten mellom barna og far, mangler de språklige kanalene som skal til for å kunne snakke om tema som handler om usikkerhet, om savn og sorg, og om vanskelige følelser, men også om gode opplevelser. Den sakkyndige har registrert under samvær, både i 2019 og nå, at dette skaper frustrasjon og noe oppgitthet hos barna. Det vurderes at dette utgjør et hinder for at far kan komme barna i møte emosjonelt, og det blir også vanskelig når barna trenger trøst, og når de trenger bekreftelse på at far ser dem og forstår dem.

Den sakkyndige har, både ved utredningen for tingretten og i nærværende utredning, tatt opp språkutfordringene med far. Han svarer det samme nå som han gjorde i 2019, at språket utgjør ikke noe problem, og at selv døve foreldre forstår sine barn. Den sakkyndige oppfatter at han ikke tar innover seg at dette er et problem. Dette bekreftes også ved at han ikke har ønsket å ha med seg tolk under samvær for å hjelpe til med kommunikasjonen mellom ham og barna. Det er bemerket i dokumenter i saken at han har fått omfattende tilbud om språkopplæring, noe han har takket nei til, blant annet begrunnet med at han får ikke tid til det når barnevernet ikke lar familien få fred. Han har også hevdet at noe av barnevernstjenestens strategi er at han ikke skal lære språket, slik at de kan ta ham på det.

Det er den sakkyndiges vurdering at far, gjennom sin holdning til språkutfordringene viser manglende innsikt i hvor viktig språket er for at han og barna skal kunne nå inn til hverandre. Barna gir uttrykk for at det er problematisk å forstå far, spesielt D. Det beskrives at også E har vansker med dette. Det er den sakkyndiges vurdering at disse utfordringene og fars holdning til dem virker begrensende på relasjonsutviklingen gjennom samværene med barna. Dette vil gjelde i forhold til alle barna.»

- (60) Inntrykket av at far ikke klarer å kommunisere godt nok med barna, kommer også frem i barnevernets observasjoner:

«Det er et hovedinntrykk ut fra tilsynsfører sine rapporter at far ikke forstår barna, og at han ikke klarer å møte dem. Når de henvender seg til ham, og stiller spørsmål, får de ikke svar, og må til slutt henvende seg til tilsynsfører, og de opplever at han overser dem. B har sagt at det virker som pappa ikke bryr seg, og hun henviser til at han snakker ikke til dem.»

- (61) Den sakkyndige viser videre til at særlig de tre eldste barna har reaksjoner etter samvær. Men han fremhever også at det er positive sider ved samværene, og at dette er viktige momenter i vurderingen av hvor mye samvær barna kan ha før det blir en urimelig belastning for dem.

- (62) Som det går frem av det jeg tidligere har redegjort for, er det et vedvarende problem at far ikke er villig til å ta til seg veiledning. Den sakkyndige uttaler om dette:

«Veiledning av far har vært et tema over tid, og den sakkyndige oppfatter at hensikten med veiledning skulle være å hjelpe far inn på et spor der han forstår mer av barnas behov, og hvordan han kan møte disse behovene, spesielt på det emosjonelle plan. Far har ikke ønsket veiledning tidligere, og han gir overfor den sakkyndige uttrykk for at han heller ikke nå ønsker veiledning fra barnevernstjenesten. Han sier at når noen lider, kan de ikke bli veiledet av løgnere, og han uttrykker at barnevernstjenesten ønsker å sette ham i et dårlig lys. Han har både i 2019 og nå formidlet at han og familien er ødelagt og tråkket på gjennom måten de har blitt behandlet på. Dette synes å være en vedvarende opplevelse/holdning hos far.

Ut fra det far formidler, vurderes det som usannsynlig at han per i dag er tilgjengelig for veiledning med endringsfokus, og dette synes å ha vært tilfelle over lang tid. En forutsetning for at slik veiledning skal kunne finne sted, er at den som skal veiledes må se behovet for veiledning og ønske det, og det er nødvendig med en allianse mellom veileder og den som skal veiledes. Disse forutsetningene er etter den sakkyndiges vurdering ikke til stede.»

- (63) Som det fremgår av det jeg har gjengitt fra den sakkyndiges erklæring, er fars holdning at språket ikke utgjør noe problem. Han vil ikke ha med tolk under samvær, og han har avslått tilbud om språkopplæring.

- (64) Far viser videre en negativ holdning til fosterhjemmene. Overfor den sakkyndige gir han uttrykk for misnøye med oppdragelsen barna får der, og for at barna er skitne og vanstelte og ikke bruker de rette kremene på huden. Under samværet i januar 2021 fotograferte han barna og påpekte pigmentflekker i ansiktene deres. Dette var ifølge den sakkyndige også tema da barna bodde i beredskapshjem, og far har signalisert dette overfor barna under samvær ved flere anledninger. Som den sakkyndige påpeker, vil denne holdningen kunne sette barna i en lojalitetskonflikt og kunne forstyrre og forsinke helingsprosessen til barna i fosterhjemmene. Det vil også ha negative konsekvenser for relasjonsutviklingen mellom barna og far.

- (65) Mor reiste som nevnt til Tsjad i juni 2017. Far har vist manglende forståelse for barnas savn etter mor. Han har nektet å fortelle barna og barnevernet hvordan de kan få kontakt med henne, og han forteller ikke hvordan hun har det. Barna har dermed ikke hatt noen

kontakt med mor etter at hun reiste, før far – uten forvarsel – kontaktet mor under samværet i desember 2020. Jeg trekker særlig frem denne uttalelsen fra den sakkyndige:

«Spesielt B og D har uttrykt bekymring for mor, og D sine vanskelige dager etter de siste samværene synes å være mye knyttet til savnet av mor. Det vurderes at far har en viktig oppgave i å støtte dem i deres behov for kunnskap om og kontakt med mor, noe den sakkyndige ikke kan se at han har gjort så langt, bortsett fra at han kontaktet mor under samværet 14.12.2020.»

- (66) Barnevernstjenesten tilskrev i november 2020 Utlendingsdirektoratet med spørsmål om de kan bistå i arbeidet med at barna kan opprette kontakt med sin mor. Det heter i brevet at «[b]arnas far ønsker ikke å gi barnevernstjenesten informasjon om mor».

Barnas syn på samvær

- (67) Den sakkyndige har snakket med de tre eldste barna om samvær. De forteller at de ser frem til samvær, og at de ønsker samvær med far. På spørsmål om fire samvær i året er passe, for lite eller for mye, svarer alle at det er «passelig». De er også spurt om hva de tenker dersom det blir bestemt at det skal være flere samvær, og barna er ikke negative til det.
- (68) B og C har i samtalen gitt uttrykk for at de ønsker å ha tilsyn under samvær, og at de opplever det som betryggende. Den sakkyndiges vurdering er at dette henger sammen med deres traumeopplevelser og opplevelsene hjemmefra som de husker.
- (69) Barna har vært opptatt av at far under samvær har tatt opp tema som de synes er vanskelig. Særlig gjelder dette tema knyttet til religion. Den sakkyndiges kommentar til dette er at det synes vanskelig å nå frem til far med korreksjon på dette. Fars syn er at det er religionsfrihet i Norge, og han stiller seg uforstående til at han ikke skal kunne snakke med sine egne barn om religion. Som jeg har nevnt tidligere, har far også kommet med sårende kommentarer om barnas utseende og stell. Spesielt B gir uttrykk for at hun opplever dette som vanskelig og sårende. Hva gjelder B, heter det videre i den sakkyndiges erklæring:

«Den sakkyndige viser også til at B under samtale med sakkyndig i januar 2021 er klar på at dersom det ikke er tilsynsfører til stede under samvær, vil hun ikke på samvær. Det fremgår videre fra tilsynsførers sine rapporter at barna ved flere anledninger har søkt støtte hos tilsynsfører underveis i samværet. På bakgrunn av dette vurderes det at tilsyn under samværene fortsatt er nødvendig for å skape en nødvendig trygghet under samværene.»

Hensynet til å ivareta barnas kulturelle identitet

- (70) Når det gjelder hensynet til barnas kulturelle identitet tar jeg utgangspunkt i førstvoterendes bemerkninger i HR-2021-475-A avsnitt 45–46. Hun viser blant annet til barnekonvensjonen artikkel 30 og 20 nr. 3 og oppsummerer sitt syn slik:

«Begge bestemmelsene underbygger etter mitt syn at barns etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn må hensyntas og vektlegges ved valg av tiltak, herunder ved valg av fosterhjem eller annet plasseringssted i tilfeller der det er nødvendig å plassere barnet utenfor hjemmet. Minoritetsbarns rettigheter etter artikkel 30 må også inngå som viktige

momenter i den samlede avveiningen av hvilken løsning som samlet sett er til beste for barnet.

Ved fastsettelse av samvær etter omsorgsovertakelse må barnets kulturelle rettigheter ut fra dette respekteres og sikres så langt dette er i samsvar med barnets beste og ikke kommer i konflikt med barnets grunnleggende rett til forsvarlig omsorg og beskyttelse, jf. HR-2021-474-A avsnitt 55.»

- (71) Jeg kommer tilbake til den konkrete betydningen av dette i vår sak i den samlede vurderingen, som jeg nå går over til.

Samlet vurdering

- (72) Utgangspunktet er at det skal foretas en konkret og individuell vurdering for hvert barn. I denne saken er imidlertid situasjonen at B og C bor sammen i ett fosterhjem, og D og E bor sammen i et annet fosterhjem. Dette tilsier at det ved vurderingen av hvilket samvær som bør utmåles, må sees hen til barnas behov for kontakt med hverandre og egenverdien av at barna har samvær sammen. Barna har i sine uttalelser til den sakkyndige gitt klart uttrykk for at de ønsker å ha samvær sammen.
- (73) Den sakkyndiges vurdering er at samværene, slik situasjonen er i dag, «i liten grad bidrar til målsettingen om gjenforening». Dette kan ha sammenheng med så vel hyppigheten av samvær som kvaliteten på samværene. Et samvær på fire ganger per år er lite, og er som et utgangspunkt ikke egnet til å ivareta formålet om å legge til rette for gjenforening. Jeg viser til HR-2021-474-A avsnitt 43.
- (74) Den sakkyndige er også inne på dette, og hans syn er:
- «Enten samværene skal ha som siktemål at barna og far skal gjenforenes, eller samværene skal ha som funksjon å opprettholde en kontakt mellom barna og far, vil 4 samvær i året etter den sakkyndiges vurdering være i underkant. En viktig side ved dette er at samværene for barna representerer en kontakt med deres etniske og kulturelle/språklige bakgrunn, bare ved at de er sammen med far og deler tid med ham. Dette kan isolert sett tale for en viss justering av antall samvær.»
- (75) Denne vurderingen er jeg enig i. Spørsmålet i vår sak er derfor om dagens situasjon og hensynet til barna tilsier et samvær som er begrenset til fire eller seks ganger i året. Jeg minner her om at det ikke er en nødvendig motsetning mellom begrenset samvær i en periode og gjenforening, når gjenforening ikke er realistisk på kort sikt. Samværene kan trappes opp når det er forsvarlig av hensyn til barna.
- (76) Jeg ser først på samværet for de to yngste, D og E. De har i dag samvær fire ganger i året med inntil tre timer per gang. Den sakkyndige uttaler at D ikke uttrykker utrygghet i forhold til samværene, og at E i dag viser lite reaksjoner i tilknytning til samvær. Han var bare to år da han ble flyttet til beredskapshjem, og ifølge den sakkyndige er far ikke en særlig kjent person for ham. Samtidig må det legges til grunn at begge barna – og særlig D – er sårbare etter situasjonen i foreldrehjemmet. Videre har de bare bodd en ganske kort periode i fosterhjemmet. Hensynet til at de skal finne ro og trygghet i fosterhjemmet, må da veie tungt.

- (77) Den sakkyndiges vurdering er at *timetallet* for de to yngste må kunne økes ved at alle barna, i hvert fall på fellessamvær, har samme timetall – som for B og C er fire timer.
- (78) Når det gjelder *antall samvær*, uttaler den sakkyndige at D og E ikke har det samme traumbildet som de to eldste, og at det vil kunne være bra for deres kjennskap til far om de har for eksempel to samvær ekstra i året. Disse kan eventuelt ha en noe kortere varighet enn de andre samværene, i hvert fall de første gangene.
- (79) Jeg har vært usikker på om det også er rom nå for å øke samværene for de to yngste utover dette, til åtte samvær i året. Men etter mitt syn er manglene ved fars samværskompetanse av en slik karakter at det per i dag ikke er forsvarlig å iverksette et så stort sprang som fra samvær fire ganger i året til åtte ganger. Jeg viser her til språkproblemene, hans manglende vilje til å hjelpe barna med deres savn etter mor og motviljen mot å få veiledning. Den sakkyndige fremhever at en øket forståelse hos far når det gjelder barnas behov, er av stor, og sannsynligvis avgjørende, betydning dersom samværene skal bli mer relasjonsutviklende.
- (80) Jeg er etter dette kommet til at samværet for D og E settes til seks ganger i året. Samværene de skal ha sammen med sine storesøsken, skal ha en varighet på fire timer, og de to øvrige samværene skal ha en varighet på tre timer.
- (81) Jeg går etter dette over til å se på samværsomfanget for *B og C*.
- (82) Den sakkyndige har vurdert om det for dem kan anbefales en økning til seks samvær per år, men uttaler at han er «noe tilbakeholden» med å anbefale en økning nå. Han viser til at de to har vært igjennom en svært krevende periode med traumebehandling, at B fortsatt står midt i denne behandlingen, mens C går til oppfølgingssamtaler. Den sakkyndiges vurdering er at det vil være riktig å prioritere denne prosessen fremfor et øket samvær med far. Han uttaler samtidig at om samværene ble øket fra fire til seks samvær i året, vil dette neppe utgjøre en urimelig belastning for de to eldste barna, men at en økning utover dette vil nærme seg deres tålegrense.
- (83) Jeg vil trekke frem at både B og C er særlig sårbare barn som har et stort behov for å finne ro og trygghet i fosterhjemmet, hvor de har bodd bare i kort tid. Slik situasjonen er nå, kan jeg ikke se at det er forsvarlig å øke samværet fra fire til seks ganger i året. Men det må være en klar ambisjon å øke til seks samvær, når hensynet til barna tilsier det. I denne sammenheng legger jeg vekt på hensynet til gjenforeningsmålet, samt at den sakkyndige fremholder positive sider ved samværene, at barna er glad i far, og at far klemmer på barna og viser at han er glad i dem, og gir dem gode måltider.
- (84) Målet må være at det i tiden fremover kan skje en ytterligere opptrapping av samværene for de fire barna, men hele tiden under forutsetning av at det ikke tilsidesetter hensynet til barnas beste. Det er videre vesentlig at far viser vilje og evne til å bedre kvaliteten på samværene, slik at de kan bli mer relasjonsutviklende.
- (85) Den sakkyndige anbefaler *tilsyn*. De eldste barna ønsker tilsyn, og far har ikke motsatt seg tilsyn. I lys av utfordringene rundt samværene i dag, og for å trygge barna, finner jeg det klart at det bør være tilsyn under samværene.

- (86) Den sakkyndiges vurdering er videre at det per i dag er best at barna har samvær sammen, men at det også er argumenter for at samværene kan deles opp, slik at to og to av barna har samvær med far. Barnevernstjenesten må følge opp dette i tiden fremover med sikte på å finne hensiktsmessige løsninger.

Konklusjon

- (87) Jeg stemmer etter dette for denne

D O M :

1. B og C og deres far, A, gis rett til samvær 4 – fire – ganger i året med en varighet av 4 – fire – timer hver gang.
2. D og E og deres far, A, gis rett til samvær 6 – seks – ganger i året. Av samværene skal 4 – fire – ha en varighet på 4 – fire – timer, og 2 – to – av samværene skal ha en varighet på 3 – tre – timer.
3. Barnevernstjenesten gis mulighet til å føre tilsyn under samværene.

- (88) Dommer **Steinsvik:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

- (89) Dommer **Østensen Berglund:** Likeså.

- (90) Dommer **Noer:** Likeså.

- (91) Dommer **Skoghøy:** Likeså.

- (92) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. B og C og deres far, A, gis rett til samvær 4 – fire – ganger i året med en varighet av 4 – fire – timer hver gang.
2. D og E og deres far, A, gis rett til samvær 6 – seks – ganger i året. Av samværene skal 4 – fire – ha en varighet på 4 – fire – timer, og 2 – to – av samværene skal ha en varighet på 3 – tre – timer.
3. Barnevernstjenesten gis mulighet til å føre tilsyn under samværene.